

الگوی اقتدار دفاعی - امنیتی براساس گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)

عبدالعلی پورشاب^۱؛ بهروز دولت‌شاه^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۱۹

چکیده

یکی از واقعیت‌های انکارناپذیر، نقش اساسی اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) در تنظیم راهبردهای دفاعی - امنیتی کشور است. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر تدوین الگوی اقتدار دفاعی - امنیتی براساس گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) می‌باشد که با بهره‌گیری از روش توصیفی، تحلیلی و داده‌بنیاد، با انجام مطالعات نظری تلاش شده است به شیوه‌ای علمی و روشمند، گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) حول محورهای راهبردی ارائه شود تا بتواند تمامی فعالیت‌های حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی را هم‌راستا و هماهنگ نماید. نوع تحقیق، کاربردی و توسعه‌ای و ابزار گرد آوری داده‌ها در بخش اسنادی، فیش‌برداری و در بخش میدانی، پرسشنامه محقق‌ساخته می‌باشد. جامعه آماری پژوهش تعداد ۳۰ نفر از خبرگان که به‌صورت تصادفی هدفمند انتخاب شدند، می‌باشند. جهت استخراج داده‌ها از روش نظریه‌بنایی، تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان و جهت اعتبارسنجی و تایید مولفه‌ها و شاخص‌ها از نظر خبرگان استفاده شده است. براساس نتایج تحقیق، اقتدار دفاعی - امنیتی مبتنی بر گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) در ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی - فرهنگی و علمی فناوری دارای ۹ محور، ۲۲ مولفه و ۱۳۲ مفهوم می‌باشد.

کلید واژه‌ها: گفتمان، ولایت فقیه، اقتدار، دفاعی - امنیتی، حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه).

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی

۲- دانش‌آموخته دکترای علوم دفاع راهبردی و نویسنده مسئول (رایانامه: mr.khazaeikh1990@gmail.com)

مقدمه

قدرت به‌طور کلی به ظرفیت و توانایی تاثیرگذاران بر پدیده‌ها اشاره می‌کند. ماهیت اقتدار نیز همان قدرت است اگرچه در یک بیان عمومی می‌توان اقتدار را به معنای توانایی و قدرت مشروع و دارای نفوذ یا حق فرمان‌دادن و فرمان‌پذیری فرض نمود. اقتدار نیز مانند قدرت، وسیله رهبری دیگران است، اما پایه آن صرف زور یا مجازات نیست، بلکه همواره توأم با مشروعیت و توجیه است (عالم، ۱۳۷۸: ۱۰۲-۹۲). در قرآن کریم، پروردگار متعال بطور مکرر با وصف "قادر" و "قدیر" توصیف شده و فراگیری و وسعت و شمول قدرت الهی مورد تاکید قرار گرفته است. مبتنی بر چنین آیات و دیدگاهی است که حضرت امام خمینی «رحمه‌الله‌علیه» می‌فرماید: «در اسلام یک حکومت است و آن حکومت خدا، یک قانون است و آن قانون خدا و همه مؤظفند به آن قانون عمل کنند».

نظر به اینکه بنیان‌های نظام جمهوری اسلامی ایران بر پایه تعالیم اسلامی استوار است و اقتدار مورد نظر در این نظام باید مبتنی بر تعالیم دینی باشد. حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) این باور و اعتقاد را در موضوع قدرت دفاعی ترسیم می‌نمایند و می‌فرمایند: "با قبول و اجرای صلح کسی تصور نکند که ما از تقویت بنیه دفاعی و نظامی کشور و توسعه و گسترش صنایع تسلیحاتی بی‌نیاز شده‌ایم، بلکه توسعه و تکامل صنایع و ابزار مربوط به قدرت دفاعی کشور از اهداف اصولی و اولیه بازسازی است و ما با توجه به ماهیت انقلابمان در هر زمان و در هر ساعت احتمال تجاوز را مجدداً از سوی ابرقدرت‌ها و نوکرانشان باید جدی بگیریم" (حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)، صحیفه نور، ج ۲۱: ۱۵۸).

بنابراین اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه اسلامی و نظر حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) باید از ویژگی‌هایی برخوردار باشد که امنیت ملی کشور را تامین نماید، برای آحاد جامعه اسلامی رفاه و آسایش را فراهم کند، منافع ملی را تضمین کرده و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی ضمن تعامل سازنده از اصول و بنیانهای اساسی انقلاب اسلامی حفاظت و حراست نماید.

با عنایت به مراتب فوق مسئله تحقیق، تحلیل گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) شامل: اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر راهبردی حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی می‌باشد.

هدف اصلی این تحقیق نیز، تبیین گفتمان الهی حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و نیز تعیین اهم ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی می‌باشد تا بتوان در نهایت به سوال

اصلی تحقیق مبنی بر اینکه «اقتدار دفاعی - امنیتی براساس گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) و تعیین اهم ابعاد، مولفه ها و شاخص ها کدامند؟» پاسخ داد.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

قدرت: قدرت عبارتست از توانایی یک بازیگر صحنه بین‌المللی در استفاده از منابع محسوس و نامحسوس و امکانات برای تحت تأثیر قرار دادن نتایج رویدادهای بین‌المللی در جهت خواسته‌های شخصی (جونز، ۱۳۷۳: ۳). ماکس وبر قدرت را امکانی می‌داند که فاعل و دارنده آن برای تحمیل اراده خویش بر دیگری، حتی در صورت مقاومت وی، از آن استفاده می‌کند. فاعلان ممکن است اشخاص، گروه‌ها، و یا دولت‌ها باشند (وبر، ۱۹۶۸: ۱۶).

اقتدار: اقتدار از نظر ساختاری به معنای داشتن قابلیت‌های ابزاری نظام سیاسی در چارچوب سازماندهی توانایی‌های بالقوه و بالفعل می‌باشد. به عبارت دیگر هرگونه اقتدار ساختاری نیازمند سازماندهی قدرت ملی توسط نهادها و مراجع حکومتی است. از سوی دیگر، اقتدار از نظر هنجاری به نوعی رضایت و اختیار دلالت می‌دهد و بدین‌سان اقتدار، حق مشروع برای نفوذ یا هدایت رفتار دیگران است. اقتدار نیز مانند قدرت، وسیله رهبری دیگران است، اما پایه آن صرف زور یا مجازات نیست، بلکه همواره توأم با مشروعیت و توجیه است (عالم، ۱۳۸۷: ۱۰۲ - ۹۲).

دفاع: از حیث لغوی، دفاع یعنی دفع شر نمودن، دفع تعرض کردن، دفاع کردن از خود و صیانت کردن نفس در مقابل تعرض دیگری را گویند (دهخدا، ۱۳۷۳: ۹۶۲۳). از لحاظ اصطلاحی نیز دفاع، تدابیری است که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا تکنولوژیکی و ... توسط یک یا چند کشور موله اتخاذ می‌شود و به عبارتی توانایی‌هایی دفاع ملی، بازدارندگی را تقویت می‌کنند و بازدارندگی نیز به این توانایی‌ها نیرو می‌بخشد (کالینز، ۱۳۸۶: ۴۹۲). در تعریفی دیگر، دفاع اقداماتی است که در طی آن با استفاده از کلیه وسایل و امکانات موجود از پیشروی و هجوم دشمن جلوگیری به عمل آمده و یا نیروهای تک‌ور او منهدم می‌گردند (رستمی، ۱۳۸۶: ۲۰۰).

اقتدار دفاعی - امنیتی: اقتدار دفاعی - امنیتی یکی از ابعاد اقتدار ملی است که شکل کارآمدی از مجموعه توانمندی‌های نظامی، انتظامی، اطلاعاتی، حفاظت و اطلاعات و بسیج مردمی یک کشور در چارچوبی مشروع و مقبول در محیط امنیتی است (رشیدزاده، ۱۳۸۷: ۱۲).

اقتدار دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران، شکل کارآمدی از مجموعه توانمندی‌های نظامی، انتظامی، اطلاعاتی، حفاظت و اطلاعات و بسیج مردمی در چارچوبی مشروع و مقبول با پشتیبانی

سایر مولفه‌های قدرت ملی (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، نظامی، علمی و فناوری) و استفاده از امکانات مادی و معنوی کشور برای دفع تهدیدات و خطرات دشمنان خارجی و داخلی و دفاع از ارزش‌ها، آرمان‌ها و منافع ملی در راستای سیاست‌های دفاعی- امنیتی کشور می‌باشد (همان).

گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی

امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) قدرت را ذاتاً خیر و کمال می‌داند، اگر اقتدار را قدرت مشروع بدانیم با توجه به ویژگی‌های آن در منظر امام راحل (رحمه‌الله‌علیه) می‌توان گفت که قدرت برگرفته از منشأ مطلق الوهیت قابلیت تحول و تطور به اقتدار را داشته و صاحبان خود را در صورتی که به فرامین و هدایت‌های الهی عمل کنند به موجودیت‌هایی مقتدر تبدیل خواهد کرد. به عبارت دیگر مشروعیت و مقبولیت به عنوان شروط تبدیل و تحول قدرت به اقتدار در ذات قدرت موردنظر ایشان نهادینه گردیده است، لذا می‌توان گفت که از نظر امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) قدرتی ممدوح و پسندیده است که از کارویژه اقتدار برخوردار باشد و ضمن برخورداری از مشروعیت مورد مقبولیت و پذیرش مخاطبین خود نیز باشد.

با توجه به سیره سیاسی امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و نگاه ایشان به مقوله قدرت، اقتدار در دیدگاه امام از جایگاه برجسته‌ای برخوردار است که شرط اساسی تأمین اهداف یک حکومت اسلامی است. «راستی اگر مسلمانان مسایل خود را به صورت جدی با جهانخواران حل نکنند و لااقل خود را به مرز قدرت بزرگ جهان برسانند آسوده خواهند بود که هم اکنون اگر آمریکا یک کشور اسلامی را به بهانه منافع خویش با خاک یکسان کند چه کسی جلوی او را خواهد گرفت؟» (صحیفه نور، ج ۲۰: ۲۳۳).

«از خدا می‌خواهیم که این قدرت را به ما ارزانی دارد که نه تنها از کعبه مسلمین که از کلیساهای جهان نیز، ناقوس مرگ بر آمریکا و مرگ بر شوروی را به صدا در آوریم» (همان).
«آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند و جوان‌ها مطمئن باشند که آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند» (همان).

«مسلمین باید توجه به قدرت اسلام داشته باشند این قدرت اسلام بود که با دست خالی یک ملتی را بریک دولت غاصب بزرگ و ابرقدرت‌های بزرگ عالم غلبه داد این قدرت اسلام بود چرا مسلمین از این قدرت غافلند چرا دولت‌های اسلامی از این قدرت اسلام غافل هستند» (صحیفه نور، ج ۱۸: ۲۱۰).

و اکاوی و بررسی بیانات و مکتوبات به‌جامانده از ایشان بیش از آنکه به دریافت تعریفی مشخص از مفهوم اقتدار دفاعی - امنیتی منجر شود ویژگی‌ها و خصوصیت‌هایی را به‌دست می‌دهد که یا از شرایط و مقدمات دستیابی به اقتدار دفاعی - امنیتی است و یا در جمله نتایج و تبعات آن قرار دارد که به آن اشاره می‌شود:

الف) تشکیل حکومت اسلامی مبتنی بر اصل ولایت فقیه

امام خمینی (ره) به‌منظور حفظ منافع مشترک ملل اسلامی، حرکت و مبارزه هدف‌دار و حساب‌شده را مدنظر داشته و تحقق حقوق ملت‌های ضعیف و رهایی از اسارت را، تنها در سایه تشکیل حکومت اسلامی مبتنی بر اصل ولایت فقیه، امکان‌پذیر می‌داند و در این رابطه می‌فرماید:

"شما ای مستضعفان جهان! و ای کشورهای اسلامی و مسلمانان جهان! بپا خیزید و حق را با چنگ و دندان بگیرید و از هیاهوی تبلیغاتی ابر قدرت‌ها و عمال سر سپیده آنان نترسید و حکام جنایتکار را که دسترنج شما را به دشمنان شما و اسلام عزیز تسلیم می‌کنند، از کشور خود برانید و خود و طبقات خدمتگزار متعهد، زمام امور را به دست بگیرید و همه در زیر پرچم پر افتخار اسلام، مجتمع و با دشمنان اسلام و محرومان جهان به دفاع برخیزید و به سوی یک ملت اسلامی با جمهوری‌های آزاد و مستقل به پیش روید که با تحقق آن، همه مستکبران جهان را به جای خود خواهید نشاند و همه مستضعفان را به امامت و وراثت ارض خواهید رساند" (صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۲۰۳).

ب) حمایت از مستضعفان جهان

حضرت امام خمینی (ره) رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و حمایت از محرومان جهان را، از اصول مهم سیاست خارجی جمهوری اسلامی می‌دانند:

"ما باید در ارتباط با مردم جهان و رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و حمایت از مبارزان و گرسنگان و محرومان با تمام وجود تلاش نماییم و این را باید از اصول سیاست خارجی خود بدانیم" (صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۲۳۸).

ج) عدم‌سازش با ظالمان

از آنجا که هدف‌گیری‌های حضرت امام خمینی (ره) در همه زمینه‌ها، منبعث از قرآن و سیره انبیا و ائمه معصومین علیهم السلام است، لذا ایشان سازش‌ناپذیری با ظلم و ابرقدرت‌های فاسد را میراث گران‌بهای انبیا دانسته و می‌فرمایند:

"آن‌هایی که به ما اشکال می‌کنند که شما چرا سازش نمی‌کنید با این قدرت‌های فاسد، آن‌ها از باب این که همه چیز را با چشم مادی ملاحظه می‌کنند ... آن‌ها نمی‌دانند انبیای خدا چه رویه‌ای داشتند، با ظلم چطور برخورد می‌کردند، یا می‌دانند و خودشان را به کری و کوری می‌زدند. سازش با ظالم، ظلم بر مظلومین است؛ سازش با ابر قدرت‌ها ظلم است. آن‌هایی که به ما می‌گویند سازش کنید یا جاهل هستند یا مزدور" (صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۲۰-۱۹)

امام خمینی (ره) در جای دیگر می‌فرماید:

"بدیهی است که مسلمانان در راه مبارزه طولانی خویش، باید بر مظلومیت خود و سببیت و درندگی دشمنان یقین داشته باشند. ذره‌ای امید به دشمن، ممکن است شور و حرکت و مجاهده مسلمانان را ضعیف کند."

به همین دلیل امام خمینی (ره) عدم‌سازش با ظالمان را شرطی مهم در تحقق اهداف سیاسی می‌داند:

"از آنجا که شما در سلطه بیگانگان گرفتار مرگ تدریجی شده‌اید، باید بر وحشت از مرگ غلبه کنید و از وجود جوانان پرشور و شهادت‌طلبی که حاضرند خطوط خپه کفر را بشکنند، استفاده نمایید. به فکر نگهداشتن وضع موجود نباشید؛ بلکه به فکر فرار از اسارت و رهایی از بردگی و یورش به دشمنان اسلام باشید که عزت و حیات در سایه مبارزه است و اولین گام در مبارزه، اراده است و پس از آن تصمیم بر عدم‌سازش با ظالمان، خصوصاً آمریکا را بر خود حرام کنید" (صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۲۳۲)

د) حمایت از قیام ملتها

یکی از راه‌های مهم پژوهش اهداف سیاسی، قیام ملتهاست. ملتها نباید سرنوشت خود را به دست حکام مستبد و دست‌نشانده بیگانگان بسپارند. لذا امام خمینی (ره)، راه نجات ملتها را قیام آنها می‌داند:

"این ملتها هستند که باید نهضت کنند، قیام کنند و خودشان را از دست اشرار نجات بدهند. نباید ملتها بنشینند تا این که از جای دیگر و کسان دیگر، آن‌ها را نجات بدهند. مبدا نجات از خود ملت است" (همان منبع، ص ۲۳۲).

ه) حفظ سیاست بین‌المللی اسلام

امام خمینی (ره) بخوبی آگاه بود که ترسیم خطوط استراتژیک کلی برای نظام جمهوری اسلامی، از اهم مسائل است. از این رو دستورالعملی را تدوین فرمودند که ایجاد خدشه در آن راه، از سوی هر کس و هر مقامی جایز ندانسته و رعایت دقیق و حفظ آن را ضروری قلمداد نمودند:

"شعار نه شرقی نه غربی ما، شعار اصولی انقلاب اسلامی در جهان گرسنگان و مستضعفین بوده و ترسیم‌کننده سیاست واقعی عدم‌تعهد کشورهای اسلامی و کشورهای اسلامی و کشورهایی است که در آینده نزدیک و به یاری خدا، اسلام را به‌عنوان تنها مکتب و نجات‌بخش بشریت می‌پذیرند و ذره‌ای هم از این سیاست عدول نخواهد شد ... پشت کردن به این سیاست بین‌المللی اسلام، پشت کردن به آرمان مکتب اسلام و خیانت به رسول خدا (ص) و ائمه هدی (ع) است و نهایتاً مرگ کشور و ملت ما و تمامی کشورهای اسلامی است و کسی گمان نکند که این شعار، شعار مقطعی است؛ که این سیاست، ملاک عمل ابدی مردم ما و جمهوری اسلامی ما و همه مسلمانان سرتاسر عالم است" (صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۱۴).

همچنین امام خمینی (ره)، مبارزه با ابرقدرت‌ها را در جهت تحقق سیاست بین‌المللی اسلام، امری ضروری دانسته و معتقدند که شرط اهتلائی کلمه الله، پایه‌ریزی حکومت بر اساس سیاست، نه شرقی و نه غربی است (منصوری لاریجانی، ۱۳۷۷: ۶۱-۵۶).

"باید تمامی قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها بدانند که ما تا آخرین نفر و تا آخرین منزل و تا آخرین قطره خون برای اعلائی کلمه الله ایستاده‌ایم و بر خلاف میل تمامی آنان، حکومت نه شرقی و نه غربی را در اکثر کشورهای جهان پایه‌ریزی خواهیم نمود." (امام خمینی (ره): ج ۲۰، ص ۶۱)

و) حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش کشورهای مسلمان

حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش به‌عنوان یک سیاست و دکترین تهاجمی از سوی امام خمینی (ره) مطرح شد و این اقدام مهم به‌عنوان یک سیاست و دکترین بازدارندگی امام خمینی (ره) با افزایش تهدیدات آمریکا علیه ایران در بهمن ۱۳۵۸ رسماً اعلام گردید. یعنی این اقدام راهبردی را حضرت امام خمینی (ره) در نیمه دوم سال ۱۳۵۸ مورد تأکید قرار دادند و ما هنوز به سال ۱۳۵۹ نرسیده بودیم و هنوز جنگی هم اتفاق نیافتاده بود. در حالیکه به فاصله یک‌سال از پیروزی انقلاب اسلامی در هیچ یک از مواضع آشکار و رسمی امام خمینی (ره) آن حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش نیست. یعنی از پیروزی انقلاب اسلامی تا مهر و آبان سال ۱۳۵۸ و حتی حرکت افراطی داخل مسجدالحرام را هم محکوم کرد و از آن‌ها هم حمایت نکرد (رشید، ۱۳۹۰).

امام خمینی (ره) در مورد حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و برخاستن ملل مستضعف جهان می‌فرماید:

"ای ملت‌های مسلم! ای ملت‌های مظلوم همه کشورهای اسلامی! ای ملت‌های عزیزی که در تحت سلطه اشخاصی واقع شدید که ذخایر شما را تقدیم آمریکا می‌کنند و شما خودتان با زحمت و ذلت زندگی می‌کنید! بیدار بشوید، برخیزید از جا، ای مستضعفین جهان! برخیزید و در مقابل ابر قدرت‌ها بایستید که اگر ایستادید، اینها هیچ کاری نمی‌توانند بکنند." (صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۳۹)

ز) استقلال و خودکفایی

حالا که منزوی هستیم چه هستیم؟ حالا که منزوی هستیم جوانهای ما ایستاده‌اند و سفارت امریکا را گرفته‌اند و پنجاه و چند نفر جاسوسها را گرفته‌اند و نگه داشته‌اند. البته انسانی هم با آنها رفتار کرده‌اند. آنطوری که به من دائماً رسیده این است که خیلی خوب با این‌ها رفتار کرده‌اند و اخلاق اسلامی هم همین است. حالا که منزوی هستیم اینکه بازرمان سر جایش هست با عزت و احترام. هیچ کس به ما نمی‌تواند ظلم کند. هیچ کس نمی‌تواند بگوید بازرمان را ببندید یا با الزام بازار را ببندند. هیچ کس نمی‌تواند بیاید بگوید چهارم آبان است بیرقها را همه جا بزنید و باید همچو بشوید، هیچ. حالا که منزوی نیستیم خودمانیم، مستقیم. انزوا اگر پیدا شد، انسان خودش را بهتر پیدا می‌کند (صحیفه امام، ۱۳: ۳۱۲).

ح) تثبیت اقتدار نظام جمهوری اسلامی

امام خمینی (ره) با سقوط رژیم ستمشاهی، قطع سلطه آمریکا، دفع شرارت‌های گروهک‌های منحرف داخل کشور و حذف شعارهای انحرافی از اذهان مردم و ترویج اسلام و ارزش‌های متعالی آن را، به عنوان اساس و شالوده تثبیت شده انقلاب اعلان کردند و همه کسانی را که در مرحله تثبیت نظام فداکاری کرده بودند، مورد تقدیر و تشکر قرار داده‌اند، امام خمینی (ره) در این مورد می‌فرماید:

"من از همه قوای مسلحه ... و سایرین باید تشکر کنم که با قدرت خود؛ این جمهوری اسلامی را تثبیت کردند و دشمنان، چه در داخل و چه در خارج، باید بدانند که جمهوری اسلامی به کوری چشم ابر قدرت‌ها و به کوری چشم امثال منافقین و مخالفین با جمهوری اسلامی، تثبیت شده است و خللی انشاءالله در او وارد نخواهد شد" (صحیفه امام، ج ۲۰: ۶۴۹).

ط) نهراسیدن از دشمن

یکی از شیوه‌های معمول دشمن برای تطمیع ملت‌ها، بزرگ جلوه دادن قدرت کاذب خود به منظور ایجاد خوف و ترس در دل آنان است؛ به طوری که با احساس ترس از قهر و غضب قدرت‌های بزرگ، فکر مبارزه و جنگ با آنان را در سر نپروراند. البته این شیوه تا کنون به همراه جنگ تبلیغاتی شدید محافل وابسته به بیگانگان، کار ساز بوده است. امام خمینی (ره) نترسیدن از دشمن، همراه با تقویت انگیزه الهی را یکی از شیوه‌های مؤثر در تحقق اهداف سیاسی می‌داند و می‌فرماید: "ما از جنگ نباید بترسیم، پیغمبر اکرم جنگ کرده است برای اسلام؛ حضرت امیر جنگ کرده است برای اسلام؛ صدر اسلام در چند سال، چندین جنگ، هشتاد تا، چقدر جنگ واقع شده؛ ما باید مهیا بشویم برای جنگ‌ها، و ما قدرت داریم؛ ما جوان‌ها را داریم. یک ملتی هستیم که با وحدت کلمه و با اتکا به خدای تبارک و تعالی، هم چیز را ما می‌توانیم پیش ببریم. هیچ خوف از این مسائل نداریم. اینها که ایجاد خوف می‌خواهند بکنند در شما، همان‌هایی هستند که در زمان شاه مخلوع هم ایجاد خوف کرده بودند و آن، به واسطه همان ایجاد خوف سر جای خودش نشسته بود و به خیال خودش سلطنت می‌کرد. وقتی این خوف شکسته شد، دیدیم که تو خالی بود؛ واقعیتی آن طوری که می‌گفتند، نداشت. قدرت‌های دیگر هم همین طور است. خیال نکنید که اینها شاخ و دم خیلی بزرگی دارند؛ اینها هم همین طورهاست" (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۴۴).

ی) دفاع از نظام و دفع تجاوز

در اندیشه اسلامی جنگ اصالت ندارد؛ دعوت به صلح و آرامش، هویت اصلی دین است. اما اگر کسی یا دولتی اقدام به تجاوز کند، وظیفه همه مسلمانان است که برای رفع تجاوز قیام کنند. امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) بر اساس همین بینش و اندیشه می‌فرماید: "ما به تبع اسلام، با جنگ همیشه مخالفیم و میل داریم که بین همه کشورها آرامش و صلح باشد؛ لکن اگر جنگ را بر ما تحمیل کنند، ما تمام ملتمان جنگ‌جوست" (صحیفه امام، ج ۱۳: ۳۶۱).

ک) دفاع از تمامیت ارضی کشور

در اندیشه دفاعی امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)، اشغال حتی یک وجب از خاک میهن اسلامی غیرقابل تصور است. از این جهت در بیان انتظار خود از نیروهای مسلح و مدافعان سلحشور فرمودند:

"امروز، روزی است که ملت ما باید دست در دست سپاه و ارتش نجیب و دلیر گذاشته و به دشمنان بفهماند که بر فرض محال اگر وارد شهری شدند، تازه با مردمی مسلح و جنگجو مواجه خواهد شد که از وجب به وجب شهرشان دفاع می‌نمایند" (صحیفه امام، ج ۱۳: ۳۴۴).

همچنین امام (رحمه‌الله‌علیه)، خواهان دفاع از میهن اسلامی، به‌عنوان کشور امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه شریف) است:

"از دین خدا دفاع کنید و نگهبان کشور ولی‌الله الاعظم ارواحنا لقدمه الفدا باشید" (همان). و نیز در وجوب دفاع از مملکت اسلامی فرمودند: "دفاع از مملکت اسلامی، دفاع از نوامیس مسلمین، از واجبات شرعی الهیه‌ای است که بر همه ما واجب است" (همان).

ل) تقویت بنیه دفاعی کشور

از مصادیق روشن آیه «وَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ ...» (سوره انفال/ آیه ۶۰) تقویت بنیه دفاعی کشور است؛ لذا امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در لزوم توجه کامل به آن فرمودند: «مطمئناً غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، طمع تهاجم و تجاوز بیگانگان و نهایتاً تحمیل جنگ‌ها و توطئه‌ها را به دنبال می‌آورد» (همان).

از آن جمله که مدیریت دفاعی کشور و سازماندهی نیروها و توسعه صنایع نظامی از اجزای مهم بنیه دفاعی هر کشور به حساب می‌آیند؛ لذا امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) توسعه و تکامل صنایع تسلیحاتی را در اولویت دوران بازسازی قرار داده‌اند:

«با قبول و اجرای صلح، کسی تصور نکند که ما از تقویت بنیه دفاعی و نظامی کشور و توسعه و گسترش صنایع تسلیحاتی بی‌نیاز شده‌ایم؛ بلکه توسعه و تکامل صنایع و ابزار مربوط به قدرت دفاعی کشور، از اهداف اصولی و اولیه بازسازی است و ما با توجه به ماهیت انقلابمان، در هر زمان و هر ساعت، احتمال تجاوز را مجدداً از سوی ابرقدرتها و نوکرانشان باید جدی بگیریم.» (صحیفه امام، ج ۲۱، ۳۸)

م) خودکفائی دفاعی

امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در سخنان و رهنمودهای خود با تأکید فراوان بر خودکفایی در همه ابعاد، خودکفایی نظامی را رکن دفاع همه‌جانبه می‌داند. در اندیشه دفاعی امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)، قطع وابستگی به قدرت‌های استکباری، تنها با توسعه فناوری دفاعی و خودکفایی کامل نیروهای خودی در این زمینه امکان‌پذیر است و غفلت از این امر مهم و حیاتی را موجب طمع بیگانگان در حمله به کشور می‌داند و در همین زمینه می‌فرماید:

«من به عنوان فرمانده کل قوا به مسئولین و تصمیم‌گیرندگان نیز دستور می‌دهم که در هیچ شرایطی، از تقویت نیروهای مسلح و بالا بردن آموزش‌های عقیدتی و نظامی و توسعه تخصص‌های لازم و خصوصاً حرکت به طرف خودکفایی نظامی غفلت نکنند و این کشور را برای دفاع از ارزش‌های اسلامی ناب و محرومین و مستضعفین جهان در آمادگی کامل نگهدارند و مبدا توجه به برنامه‌های دیگر، موجب غفلت از این امر حیاتی گردد که مطمئناً غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، طمع تهاجم و تجاوز بیگانگان و نهایتاً تحمیل جنگ‌ها و توطئه‌ها را به دنبال می‌آورد» (صحیفه امام، ج ۲۱: ۱۱۸).

ن) مردمی کردن دفاع

از جمله نکاتی که در رابطه با اندیشه دفاعی امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) مطرح است، تغییر الگوی دفاعی از وابستگی به قدرت‌های جهانی به الگوی (دفاع مردمی همه‌جانبه) است. این دفاع مکمل نیروهای مسلح است. این تسلیح گسترده در حقیقت جنگ را کاملاً مردمی می‌کند و بر همین مبناء متممی آحاد مردمی جنگ را بخشی از وجود خود و زندگی روزمره خود می‌دانند؛ البته امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) کفایت و حضور مردم را به تشخیص سران ارتش و سپاه احاله می‌فرمایند (سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع، ۱۳۷۷: ۲۵۰). حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در این باره می‌فرمایند:

«الآن جبهه‌ها احتیاج به افراد دارد. در جبهه‌ها باید افراد بروند. این یک واجب شرعی - الهی است، منتهی واجب کفایی، به همه واجب است، مگر اینکه به اندازه کفایت حاصل شده باشد. هر که می‌تواند، قدرت دارد، بر او واجب است و اگر به اندازه کفایت به طوری که سران نظامی، از سران پاسداران و سران ارتش و این‌ها گفتند دیگر احتیاج نیست، آن وقت از همه ساقط می‌شود» (صحیفه امام، ج ۱۶: ۶۳). در همین راستا می‌باشد که امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) الگوی بسیج مردمی یا طرح ارتش بیست میلیونی را که بدنه عظیم مردمی برای دفاع از اندیشه اسلامی است را با مردمی کردن دفاع ارائه می‌دهند. به عقیده حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) زمانی که انسان‌های مختلفی از طبقات مختلف وارد بسیج شدند، گمنامی در آن شهرت می‌یابد و تنها رشادت و شهادت، محلی از اعراب پیدا می‌کند.

س) بسیج همگانی

از نظر امام خمینی (ره) نیروهای مسلح اعم از ارتش و سپاه پاسداران، بازوان اصلی قدرت دفاعی کشور به حساب می‌آیند؛ با این حال ایشان حضور فعال عامه مردم در کنار نیروهای مسلح را، از

بزرگ‌ترین منابع استراتژی دفاعی می‌دانند و با توجه به اهداف فراگیر انقلاب اسلامی، آمادگی همه‌جانبه و در عین حال سازمان یافته نیروهای مردمی در قالب بسیج را از اولویت بازسازی نیروهای مسلح قلمداد می‌نمایند:

«در شرایط بازسازی نیروهای مسلح، باید بزرگترین توجه ما به بازسازی نیروها و استعدادها و انتقال تجارب نظامی و دفاعی به کلیه آحاد ملت و مدافعان انقلاب باشد» (صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۹).

همچنین امام خمینی (ره) می‌فرماید:

«مملکت اسلامی باید همه‌اش نظامی باشد و ... همه‌جا باید این‌طور بشود که یک مملکتی که ۲۰ میلیون جوان دارد، باید ۲۰ میلیون تفنگدار داشته باشد و ۲۰ میلیون ارتش داشته باشد و یک چنین مملکتی، آسیب‌پذیر نیست» (صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۲۳۹).

در نگاه امام خمینی (ره)، بعد از خدای متعال اتکاء به نیروهای مقاومت مردمی، یکی از منابع مهم دفاعی همه‌جانبه به حساب می‌آید. هم‌جوشی و اتحاد ملت با مسولان قوای مسلح، توان دفاعی شکست‌ناپذیری را در مقابل حملات دشمن ایجاد می‌نماید. امام خمینی (ره) اراده عمومی ملت را خلل‌ناپذیر دانسته و می‌فرماید:

«وقتی ملت یک چیزی را اراده بکند، همه با هم، مصمم، ملت یک کاری را بخواهد، هیچ قوه‌ای نمی‌تواند جلویش بایستد. همه قوا شکست خوردند در مقابل ملت» (صحیفه امام، ج ۸، ص ۱۶۶).

بدون‌شک یکی از ابعاد انقلاب اسلامی که در پیروزی آن سهم بسزایی داشته، حضور یکپارچه مردم در صحنه بوده است. امام خمینی (ره) نیز با اتکاء بر همین مردم توانست نظام ستم‌شاهی را سرنگون کند و سپس در برابر گروه‌های تجزیه‌طلب و شیطنت‌های منافقین و مهم‌تر از همه، در جنگ تحمیلی به پیروزی‌های بزرگ نایل گردد.

رمز فراخوانی و بسیج میلیونی توده‌ها را باید در دم ملکوتی و روح مسیحیایی امام راحل جستجو کرد و به‌عنوان نظریه نوین در فلسفه سیاسی به بحث و تحلیل درباره آن پرداخت. مهم آن که در این منظر، هویت صنفی نیروها مدنظر نیست؛ بلکه اتحاد همه نیروها، اعم از سپاه و ارتش، در بستر اراده عمومی ملت مورد نظر و تأکید امام خمینی (ره) بوده است (سهرابی، ۱۳۸۶: ۹۷).

حضرت امام خمینی (ره) با انتخاب استراتژی بسیج همگانی در جنگ تحمیلی، توانستند معادلات نظامی دشمنان انقلاب اسلامی را بر هم زنند و سرفصلی نوین در فرایند مقابله نظامی ایجاد کنند و بهره مناسب را از هشت سال دفاع مقدس برگزینند. اطمینان امام خمینی (ره) به مردم در حدی

است که اراده خدا را در اراده مردان مؤمن و خداجو متبلور می‌داند و آمادگی همه‌جانبه آنان در سنگرهای دفاع از اسلام و ارزش‌های انسانی را در هر شرایطی ضروری می‌داند:

«...واجب است که پیشکسوتان جهاد و شهادت در همه صحنه‌ها حاضر و آماده باشند» (صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۹)

بنابراین، امام خمینی (ره) با همه عشق و علاقه‌ای که به مردم داشتند، گذشته از فداکاری و ایثار آنان در راه اسلام و نظام جمهوری اسلامی، آمادگی دفاعی و استقامت آنان را مهمترین سد و حصار تسخیر ناپذیر در برابر تهاجمات بیگانه می‌دانستند و معتقد بودند که این اولین و مهم‌ترین گام دفاع همه‌جانبه است:

«ارتش بیست میلیونی و بسیج مردمی که با سازماندهی خود ملت مجهز می‌شود، آماده فداکاری در راه اسلام و کشور است... امروز ملت ما در کمک به اداره امور کشور و سازماندهی آن مهیا و فعالند» (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۸۲).

بدین ترتیب، بسیج همگانی در سیاست دفاعی امام خمینی (ره) بسیار مهم است؛ به طوری که هویت اندیشه دفاعی امام راحل، بدون توجه به آن روشن نخواهد شد.

ع) شهادت طلبی

یکی از مسائلی که تأثیر مهمی بر روند جنگ دارد آرامش روحی رزمندگان است. سربازی که می‌داند برای دفاع از حق سلاح به دست گرفته و شهادت را در این راه سعادت می‌بیند بدون هیچ تردید و تزلزلی در برابر دشمن می‌ایستد. زیرا هر چند حضور در جبهه احتمال کشته شدن دارد. اما برای کسی که هدف بزرگی را دنبال می‌کند و آرزوی شهادت دارد نه تنها این مسأله بازدارنده نیست که خود عامل مهمی برای پیروزی است.

حضرت امام خمینی (ره) می‌فرمایند:

«ما باید با یک هم‌چو قدرت و روحیه‌ای که شما می‌گویید که آن‌ها می‌گفتند ما می‌خواهیم شهید بشویم به پیش برویم. من آن وقتی که این نهضت شروع شد. مکرر هر چند روز یک مرتبه، زنان و مردان می‌آمدند پیش من و اصرار می‌کردند که شما دعا کنید تا شهید بشویم، من دعا می‌کنم که شما موفق باشید و ثواب شهادت داشته باشید. برای اسلام خدمت کنید، این روحیه موجب پیشرفت است، جدیت کنید که این روحیه محفوظ باشد» (صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۸۸).

حضرت امام خمینی (ره) در جای دیگر داشتن چنین روحیه‌ای را می‌ستاید و آن را فتح‌الفتوح و موجب پیروزی می‌داند:

«آنان که ... دم ار پیروزی قادسیه می‌زنند و رمز پیروزی قادسیه و مؤمنان صدر اسلام را باز نیافتند و قدرت ایمان و شهادت طلبی را نمی‌فهمند، باید با شکست مفتضحانه روبرو شوند و گوش‌مالی الهی ببینند ... آنچه برای این جانب غرورانگیز و افتخارآفرین است، روحیه بزرگ و قلوب سرشار از ایمان و اخلاص و روح شهادت طلبی این عزیزان، که سربازان حقیقی ولی‌الله الاعظم ارواحنا فداه هستند می‌باشد. این است فتح‌الفتوح» (صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۲۷۹).

پیشینه تحقیق

- تحقیقی تحت عنوان (دستیابی و تدوین الگوی راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران) در قالب مطالعات گروهی توسط دانشجویان هفتم امنیت ملی انجام شده که نتایج آن بدین شرح می‌باشد: در این پژوهش تلاش شده است به منظور ارائه الگوی راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران، ضمن شناخت ویژگی‌های سه گانه‌ی مذکور، سطوح خارجی و داخلی و نیز ابعاد گوناگون اقتدار ملی با بهره‌گیری از روش‌های علمی و در چارچوب مولفه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، دفاعی-امنیتی و علمی- فناوری مورد مطالعه قرار گیرد تا نسبت و سهم هر یک بر سطوح، ابعاد و ویژگی‌های اقتدار ملی به دست آید. از خلال این دستاوردها سرانجام الگوی راهبردی مناسب برای تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران ارائه گردیده است.

- جناب آقای غلامی ابرستانی در رساله دکترای خود تحت عنوان (ارائه‌ی نظریه اقتدار ملی در جمهوری اسلامی ایران) به نتایجی بدین شرح رسیده است: این تحقیق در پی بایدها و نبایدهاست از نوع هنجاری محسوب می‌شود که با روش کیفی و از طریق مراجعه به منابع مکتوب و تجزیه و تحلیل و تفسیر آن‌ها صورت می‌پذیرد. سوال اصلی این تحقیق چيستی شاخصه‌ها و ویژگی‌های نظریه اقتدار ملی در نظام سیاسی اسلام است و فرضیه آن عبارت است از اینکه چهار رکن قدرت، مشروعیت، دولت ملی و حاکمیت ارکان اصلی نظریه اقتدار ملی از منظر تفکر اسلامی به‌شمار می‌رود. در این تحقیق نخست چهار رکن مطرح شده در فرضیه از منظر ادبیات و مباحث و نظریات موجود در فلسفه سیاسی، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی مورد تبیین و رابطه آن‌ها با اقتدار مورد بررسی قرار گرفت و از طریق تجزیه و تحلیل و استدلال منطقی این نتیجه حاصل شد که نظریات و دیدگاه‌های موجود در این زمینه درستی فرضیه تحقیق را مورد تأیید قرار می‌دهد.

- آقای فتح‌الله رشیدزاده در مقاله علمی پژوهشی خود تحت عنوان (الگوی راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران) به نتایجی بدین شرح دست یافته است: با توجه به ویژگی‌های مذکور در سند چشم‌انداز و تأکید بر این نکته که جمهوری اسلامی کشور است با هویت، آرمان‌ها و موقعیت ویژه و بقای آن درگرو توسعه و نقش‌آفرینی موثرتر است، لذا الگوی اقتدار دفاعی امنیتی مطلوب برآمده از اسناد مرجع و بالادستی آن بایستی با بازدارندگی همه‌جانبه، حافظ بقا، امنیت پایداری جامعه باشد. این پژوهش بیشتر بر مصادیق ایجابی و سلبی ایجاد اقتدار دفاعی امنیتی تأکید شده است. عواملی نظیر «خودتکاپی و خودکفایی امنیتی»، «اقتدار فرماندهی»، «بسیج و توان بسیج ملی» و «تعیین دکرترین‌های نظامی و امنیتی» از جمله این موارد هستند. که عامل «فرماندهی و تمرکز رهبری» در بالاترین درجه اولویت قرار گرفته است.

مجموع بررسی‌ها درباره سوابق عنوان مقاله نشان می‌دهد که درباره اقتدار ملی، اقتدار نظامی، اندیشه‌های دفاعی حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، دفاع همه‌جانبه، پژوهش‌های متنوع و متفاوتی انجام شده است که از لحاظ محتوا، مستندسازی، تعاریف و مفهوم اقتدار دفاعی، مولفه‌ها و شاخص‌های قدرت دفاعی و نظامی، کمک قابل توجهی به مقاله خواهند کرد که جنبه دانش‌افزایی آن‌ها قابل‌انکار نیست و این حاکی از توجه به نقش دفاع و امنیت در کشور بوده است. لیکن این تحقیق از نظر هدف و سؤال و روش تحقیق و نتایج حاصله با پیشینه‌های بررسی شده تفاوت دارد.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نوع کاربردی و توسعه‌ای بوده و روش تحقیق توصیفی تحلیلی و داده‌بنیاد می‌باشد. جامعه‌ی آماری تحقیق حاضر مشتمل بر کلیه‌ی آثار و همچنین اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در حوزه‌ی اقتدار دفاعی - امنیتی و همچنین صاحب نظران و خبرگان کشور در حوزه‌ی دفاعی - امنیتی و مسئولین و متولیان طراز اول حوزه دفاعی - امنیتی شامل:

«اعضای دبیرخانه و شورای امنیت ملی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، ستاد کل نیروهای نیروهای مسلح، وزارت اطلاعات، وزارت امورخارجه، دانشگاه عالی دفاع ملی، مسئولین مربوطه سپاه پاسداران و ارتش جمهوری اسلامی ایران و نیروی انتظامی، سازمان پدافند غیرعامل کشور» که دارای ویژگی‌های زیر باشند:

- شناخت و تجربه‌ی کافی از مسائل دفاعی - امنیتی
 - شناخت و قدرت تجزیه و تحلیل در حوزه‌ی اقتدار دفاعی - امنیتی
 - آشنا با اندیشه‌های حضرت امام (رحمه‌الله‌علیه)
 - دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر که حداقل ۴ سال در جایگاه شغلی رتبه ۱۹ در حوزه‌ی تخصصی خود کسب تجربه نموده باشند. با توجه به ویژگی‌های فوق حجم این تعداد بر اساس مشاوره و راهنمایی اساتید با تجربه و صاحب‌نظر تقریباً ۷۰ نفر برآورد شده است.
 بر این اساس افرادی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند که پیرامون موضوع مورد مطالعه به اندازه کافی اطلاعات داشتند و این فرآیند تا مرحله اشباع کامل ادامه یافت.

جدول ۱. کمیت جامعه آماری

گروه‌ها	سپاه پاسداران، آجا و ناجا	مسئولین مربوطه	سازمان پدافند غیرعامل	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	دانشگاه عالی دفاع ملی	مراکز مطالعات ستاد کل، آجا و نزاجا	دبیرخانه شورای امنیت	وزارت امور خارجه و وزارت کشور
تعداد نفرات	۲۵	۵	۵	۵	۱۰	۵	۵	۵
مجموع	۷۰							

در این تحقیق از هر دو روش گردآوری اطلاعات، یعنی روش‌های میدانی و روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش اسنادی، فیش‌برداری و در بخش میدانی پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد.

برای تعیین روایی تحقیق از روش استانداردسازی پرسش‌نامه با استفاده از طیف لیکرت استفاده شد. در سنجش میزان روایی تحقیق (به این معنا که آیا فقط و حتماً متغیر مورد نظر مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار می‌گیرد)، از اعداد ۱ تا ۵ استفاده شده است که عدد ۱ به معنی بی‌اهمیت و عدد ۵ به معنی ارتباط خیلی زیاد است (دلاور، ۱۳۸۵: ۳۱۳).

برای تعیین پایایی پرسش‌نامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که برابر ۰/۹۱ می‌باشد.

نظریه داده‌بنیاد

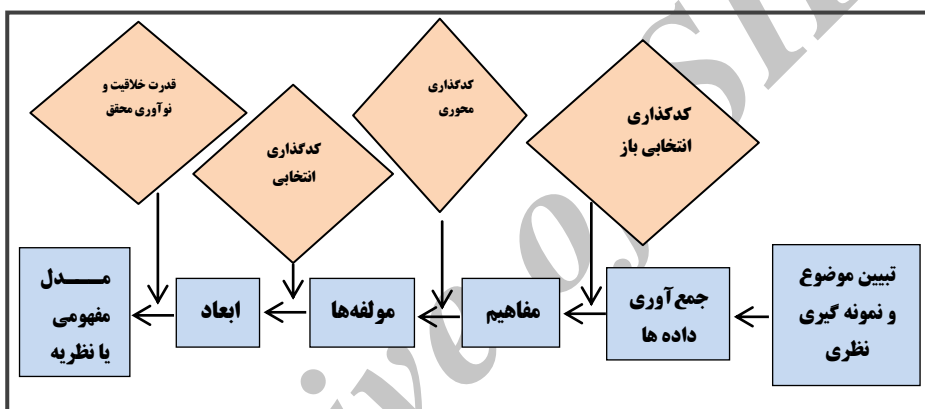
جهت استخراج داده‌ها از روش نظریه مبنایی، تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان و جهت اعتبارسنجی و تایید مولفه‌ها و مفاهیم از نظر خبرگان استفاده شده است. در روش نظریه مبنایی برای واژه گراند تئوری در زبان فارسی، معادل‌هایی مثل: «نظریه مبنایی»، «نظریه داده بنیاد»، «نظریه زمینه‌ای»، «تئوری مفهوم‌سازی بنیادی» «متدولوژی رویش نظریه‌ها»، «نظریه بنیادی» و «گراند تئوری» ارائه شده است (اخوان و جعفری، ۱۳۸۵: ۱۱). در تعریف نظریه داده‌بنیاد گفته شده است: «نظریه داده‌بنیاد عبارت است فرآیند ساخت یک نظریه مستند و مدون، از طریق گردآوری سازمان‌یافته داده‌ها و تحلیل استقرایی مجموعه داده‌های گردآوری شده، به‌منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های نوین در زمینه‌هایی که فاقد مبانی نظری کافی برای تدوین هر گونه فرضیه و آزمون آن هستند» (منصوریان، ۱۳۸۶: ۵).

نظریه داده‌بنیاد، روشی است که نظریه‌ها، مفاهیم، فرضیه‌ها و قضایا را طی یک فرایند منظم، به‌جای استنتاج از پیش‌فرض‌های قبلی، سایر پژوهش‌ها یا چارچوب‌های نظری موجود، به‌طور مستقیم از داده‌ها کشف می‌کند (پاول، ۱۹۹۹: ۶۷). نیومن معتقد است نظریه داده‌بنیاد مجموعه‌ای از شیوه‌ها برای توسعه دادن نظریه استقرایی در مورد یک پدیده است (نیومن، ۱۹۹۷: ۲۳۴). لذا مراحل نظریه داده‌بنیاد و توسعه مدل بشرح ذیل می‌باشد:

در روش‌شناسی نظریه داده‌بنیاد، کشف یا تولید نظریه بر مبنای حقایق و واقعیات موجود و از طریق جمع‌آوری نظام‌مند داده‌ها و با مدنظر قرار دادن کلیه جوانب - بالقوه - مرتبط با موضوع تحقیق، صورت می‌گیرد. داده‌های جمع‌آوری شده سیر تکاملی خود را تا رسیدن به تئوری، مراحل طی می‌کنند. تحلیل داده‌هایی که به‌منظور تکوین نظریه گردآوری می‌شوند، با استفاده از «رمزگذاری نظری» انجام می‌شود. در این شیوه، ابتدا رمزهای مناسب به بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص می‌یابد. این رمزها در قالب «مفهوم» تعیین می‌شوند که آن را «رمزگذاری باز» می‌نامند. سپس پژوهشگر با اندیشیدن در مورد ابعاد متفاوت این مقوله‌ها و یافتن پیوندهای میان آن‌ها به «رمزگذاری محوری» اقدام می‌کند. لازم به ذکر است که در جریان این رمزگذاری‌ها، پژوهشگر با استفاده از «نمونه‌گیری نظری» و با توجه به مفاهیم پدیدار شده از دل داده‌ها، به گردآوری داده‌ها در مورد افراد، رخدادها و موقعیت‌های مختلفی می‌پردازد که تصویر غنی‌تری از مفاهیم و مقوله‌های حاصل، فراهم خواهند کرد.

سرانجام، با «رمزگذاری انتخابی» مقوله‌ها پالایش می‌شوند و با طی این فرایندها در نهایت، چارچوبی نظری پدیدار می‌شود (استراوس و کوربین، ۱۳۸۷: ۵۸).

کدها، اقدامات سه گانه‌ای (باز، محوری و انتخابی) هستند که از اجرای هریک نتایج خاصی حاصل می‌شود، به طوری که از اجرای کدگذاری باز، مفاهیم حاصل می‌شود و از کدگذاری محوری، مؤلفه‌ها و از کدگذاری انتخابی، تئوری شکل می‌گیرد. با این وصف، کدها یک مرحله، از مراحل نیستند بلکه از اجرای آن‌ها، مراحل منتج می‌شوند. با تجربیاتی که از انجام این تحقیق به دست آمده است، مدل فرایند اجرای نظریه داده بنیاد به صورت زیر است:

شکل ۱. مدل توسعه یافته فرایند اجرای گراند تئوری (زارعی، ۱۳۸۷: ۹۸)

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها

در این تحلیل تمامی فرمایشات و مکتوبات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در رابطه با حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی مورد مطالعه قرار گرفت و برای انجام تحلیل محتوای کیفی از نرم‌افزار مکس کیو.دی.ای استفاده شد. پس از مطالعه سطر به سطر فرمایشات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و انجام تحلیل گفتمان و استخراج داده‌ها، مقولات محوری و مفاهیم مربوط به هر یک از ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی - اجتماعی و علمی - فناوری با توجه به ۹ محور مدیریتی هدف، رهنامه، سیاست، برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و رهبری، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا و نظارت و ارزیابی استخراج شده‌اند. که جهت تأیید مولفه‌ها و مفاهیم و صحت برداشت‌های محقق، مولفه‌ها به صورت پرسشنامه به جامعه خبرگی تحقیق ارجاع و داده‌های حاصل مورد تحلیل قرار گرفت. پس از انجام تحلیل گفتمان از گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) شامل: برداشت از اصل متن، تعیین جهت‌گیری‌های متن، انجام تحلیل‌های توجیهی از متن و همچنین تعیین ابعاد، مولفه‌ها و مفاهیم نهایتاً نتیجه نهائی از این فرآیند به شرح جدول ذیل ارائه می‌گردد:

جدول ۲. جمع بندی تحلیل گفتمان بیانات حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	مولفه
۱	۶۷۰۱۰۷	تشکیل حکومت اسلامی مبتنی بر اصل ولایت فقیه	اهداف	بینش فقهی و قرآنی در دفاع سیاسی
۲	۶۶۰۱۰۷	حمایت از مستضعفان جهان	دکترین	
۳	۶۳۰۶۰۳	عدم سازش با ظالمان	دکترین	
۴	۶۶۰۱۰۱	حمایت از قیام مستضعفان	هدایت	
۵	۶۵۰۳۲۶	حفظ سیاست بین المللی اسلام	سیاست گذاری	
۶	۶۰۱۱۲۱	حمایت از نهضت آزادی بخش	دکترین	
۷	۵۹۰۸۱۲	استقلال و خودکفایی در انزوای از قدرت‌ها	سیاست	نترسیدن از دشمن و انزوای سیاسی
۸	۶۵۰۸۱۸	تثبیت اقتدار نظام	دکترین	
۹	۵۹۰۹۱۲	نهراسیدن ملت از تهدیدات و حصر اقتصادی دشمن	دکترین	
۱۰	۵۹۰۶۰۲	استقلال سیاسی موجب ترقی و خودباوری	دکترین	
۱۱	۵۹۰۵۲۸	مهیا بودن همیشگی در برابر تهدیدات	دکترین	
۱۲	۶۸۰۱۰۲	آمادگی دائمی برای مبارزه با دشمنان	دکترین	مبارزه دائمی با ظلم و استکبار جهانی
۱۳	۵۸۰۲۰۷	قطع ریشه ظلم و استکبار با اتحاد و پایداری	هدفگذاری	
۱۴	۵۷۰۹۱۱	تأسی به سیدالشهداء (ع) در مبارزه با ظلم	دکترین	
۱۵	۵۹۱۰۱۴	تحقیر بنیادهای ظلم و طاغوت با عمل و اخلاق سیاسی	پیاده سازی و اجرا	
۱۶	۶۷۰۴۲۹	اولین وظیفه انقلابیون اشاعه بیداری اسلامی	اهداف	آگاهی و بیداری امت اسلامی
۱۷	۶۵۰۸۱۸	ارتقا بصیرت روحانیت و ملت	اهداف	
۱۸	۵۷۰۸۰۹	لزوم بیداری نسل جوان	اهداف	
۱۹	۵۸۰۴۰۵	رسالت انبیاء، بیداری توده‌ها	دکترین	
۲۰	۵۸۰۹۲۸	صدور فرهنگ انقلاب اسلامی و بیداری ملت‌ها	اهداف	
۲۱	۵۹۰۳۱۴	بیداری مستضعفین اولین گام	دکترین	
۲۲	۶۰۰۷۲۹	معرفی اسلام ناب محمدی (ص) به دنیا	هماهنگی	صدور انقلاب و ارزش های آن
۲۳	۶۰۰۷۲۹	ترویج آرا و اندیشه‌های اسلامی در جهان	هماهنگی	
۲۴	۵۸۰۹۲۸	بیداری ملت‌ها به واسطه صدور انقلاب	هدفگذاری	
۲۵	۵۹۰۵۱۸	معنویت انقلاب اسلامی	اهداف	
۲۶	۵۹۰۵۲۱	الگوی مردمی بودن نظام	اهداف	

جدول ۳. مفاهیم و مولفه‌های بعد نظامی اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)

ردیف	نشانگر	مفهوم	محور	مولفه
۱	۵۹۰۸۱۶	دفاع از تمامیت ارضی	اهداف	دفاع از نظام و دفع تجاوز
۲	۵۹۰۶۱۱	دفاع از واجبات شرعیه الهیه	دکترین	
۳	۵۹۰۷۰۵	دفاع از استقلال	اهداف	
۴	۶۰۱۲۲۴	تنبیه متجاوز و جبران خسارت	اهداف	
۵	۴۱۱۲۲۹	حوزه های علمیه ، پایگاه دفاع از اسلام	سازماندهی	
۶	۵۸۰۳۱۹	وظیفه مردان و زنان و همه برای دفاع	سازماندهی	
۷	۵۹۱۱۰۱	پایداری و فداکاری ملت در دفاع از اسلام	دکترین	
۸	۶۲۰۴۲۱	دفاع در مقابل دخالت قدرتها در امور کشور	پیاده سازی	
۹	۶۴۰۱۲۵	حضور جوانان برای دفاع از اسلام	سازماندهی	
۱۰	۶۷۰۹۰۲	تقویت روحیه جهادی و ایثارگری	هدایت	تقویت بنیه دفاعی کشور
۱۱	۵۸۱۰۱۹	شهادت طلبی	دکترین	
۱۲	۶۱۰۲۱۱	ایجاد توازن قوا	دکترین	
۱۳	۶۷۰۶۱۳	خودکفایی	سیاست	
۱۴	۴۱۰۹۰۱	دشمن شناسی	پیاده سازی و اجرا	
۱۵	۵۸۰۲۳۰	تضعیف نکردن روحیه مردم	پیاده سازی و اجرا	
۱۶	۶۱۱۱۲۶	خودکفائی دفاعی	سیاست ها	
۱۷	۵۹۱۰۲۹	تلاش برای هوشیاری و آمادگی در برابر دشمن	برنامه ریزی	
۱۸	۶۸۰۱۲۸	بالا بردن آموزش های عقیدتی و نظامی	نظارت	
۱۹	۵۹۰۸۱۶	تقویت روحیه قوای مسلحه با تقدیر و پشتیبانی ملت	پیاده سازی و اجرا	نیروهای مسلح نیروهای مسلح
۲۰	۵۹۰۳۱۵	مردمی بودن ارتش ایران	دکترین	
۲۱	۵۸۰۶۱۱	پاسداری و دفاع از اسلام	اهداف	
۲۲	۶۰۰۱۲۵	قوای مسلح حافظ و ضامن استقلال کشور	دکترین	
۲۳	۵۸۱۰۰۷	هماهنگی بین قوای مسلح در فعالیت ها	هماهنگی	
۲۴	۵۸۰۳۰۱	خدمتگزاری قوای مسلح به مردم	پیاده سازی	
۲۵	۶۷۰۱۱۷	بازسازی نیروها و استعداد ها و پژوهش مدافعان انقلاب	سازماندهی	بسیج همگانی
۲۶	۵۸۰۷۱۶	مملکت اسلامی و لزوم آمادگی دفاعی	دکترین	

ردیف	نشانگر	مفهوم	محور	مؤلفه
۲۷	۵۸۰۳۲۵	تاثیر اراده و عزم ملت بر تحقق اهداف	هماهنگی	هماهنگی
۲۸	۶۷۰۱۱۸	لزوم حضور پیشکسوتان ایثار و شهادت	پیاده سازی	
۲۹	۵۹۰۵۱۵	تشکیل ارتش ۲۰ میلیونی	پیاده سازی	
۳۰	۵۷۱۱۱۸	بسیج همگانی برای باری نهضت	پیاده سازی	
۳۱	۵۷۱۲۰۷	بسیج همگانی برای سازندگی ایران	پیاده سازی	
۳۲	۶۱۰۳۰۸	اقتدار و قدرت جمهوری اسلامی ایران	دکترین	
۳۳	۶۱۰۱۲۵	بسیج مدرسه عشق و مکتب شاهدان و شهیدان	دکترین	
۳۴	۶۷۰۹۰۲	نقش و منزلت بسیج	پیاده سازی	
۳۵	۶۱۰۶۱۷	مسأله اعتقادی در سیستم بسیج	پیاده سازی	
۳۶	۵۸۰۳۰۶	پایگاه مردمی رمز پایداری	سازماندهی	مردمی کردن دفاع
۳۷	۵۸۰۳۰۸	نشانه های حکومت مردمی	دکترین	
۳۸	۵۸۰۴۱۲	شکست ناپذیری حکومت های مردمی	دکترین	
۳۹	۵۸۰۴۲۵	تاثیر تلاش مردمی برای شکست توطئه ها	برنامه ریزی	
۴۰	۵۹۰۵۲۱	مردمی بودن و هدایتگری مسئولان نظام	سازماندهی	
۴۱	۵۹۰۵۲۱	ارائه الگوی مردمی بودن نظام در صدور انقلاب	اهداف	
۴۲	۵۹۰۵۲۸	نقش کلیدی و محوری مردم	سازماندهی	امنیت پایدار
۴۳	۵۹۰۵۲۹	امنیت پایدار مبتنی بر قوانین و احکام	دکترین	
۴۴	۵۹۰۵۲۲	برقرار کردن عدالت در جامعه	برنامه ریزی	
۴۵	۵۹۰۵۲۶	نقش نیروهای مسلح در تداوم استقلال و امنیت	سازماندهی	
۴۶	۵۹۰۵۲۷	تامین ساز و کار نظارت عمومی در جامعه	نظارت و کنترل	
۴۷	۵۹۰۵۲۹	ایستادگی و تحمل سختی ها	دکترین	
۴۸	۵۹۰۵۰	حفظ نظام ج.ا.ا. واجب عینی است	هدف	
۴۹	۵۹۰۵۳۱	حفظ و حراست اسلام راس تمام واجبات است	اهداف	

جدول ۴. مفاهیم و مولفه‌های بعد علمی فناوری اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	مولفه
۱	۶۷۰۲۱۳	توسعه مراکز علمی پژوهشی	برنامه ریزی	حمایت از مبتکران
۲	۵۹۱۱۰۲	تقویت اراده عمومی برای کسب علم و فناوری	دکترین	
۳	۶۷۱۰۲۶	حضور و مشارکت جوانان در عرصه صنعت	سیاست ها	
۴	۵۸۰۳۲۷	جبران نقیصه ها با اتکا به خدا و اعتماد به نفس	برنامه ریزی	
۵	۵۸۰۳۲۷	تشویق مبتکرین و ایجاد زمینه برای خودکفایی	سیاست ها	
۶	۶۱۱۱۲۶	قطع وابستگی موجب شکوفایی، ابتکار و پیشرفت	سیاست ها	مبارزه با خودبستگی و قطع وابستگی علمی - فناوری
۷	۶۱۰۳۰۹	خودکفایی عامل قدرت	پیاده سازی و اجرا	
۸	۵۷۰۸۲۹	توجه به رشد علمی جوانان	سیاست ها	
۹	۵۸۰۶۳۱	پاکسازی مراکز علمی از عناصر فاسد	پیاده سازی	
۱۰	۵۹۱۱۰۲	اصلاح کشور در گرو اصلاح مراکز علمی	همه‌پنداری	
۱۱	۶۵۱۱۱۱	تحریم، تحفه ای الهی	سیاست ها	تبدیل تحریم ها به فرصت
۱۲	۶۷۰۴۲۹	اتکا به خدا	دکترین	
۱۳	۵۹۰۶۰۲	انزوا لازمه تفکر	سیاست ها	

جدول مفاهیم و مولفه‌های بعد اقتصادی اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورهای مدیریت راهبردی	مولفه
۱	۶۷۱۰۲۰	پاسداری از ذخایر خدادادی	اهداف	حفظ منابع ملی و ذخایر اصلی
۲	۶۳۰۳۰۷	نقش موثر مجلس در حل مشکلات اقتصادی	همه‌پنداری	
۳	۵۸۰۷۰۵	جلوگیری از غارت ذخایر کشور	پیاده سازی	
۴	۵۷۰۸۰۷	عدم تسلیم سرمایه ها و منابع ایران به بیگانگان	پیاده سازی	
۵	۵۹۰۹۱۷	قطع وابستگی به بیگانگان	دکترین	خودکفایی صنعتی
۶	۶۱۱۱۲۶	تشویق مردم و مسئولین به کار	همه‌پنداری	
۷	۶۷۱۰۲۰	مبارزه با رفاه طلبی و مصرف گرایی	برنامه ریزی	
۸	۵۸۱۰۰۳	خودکفایی تنها راه رسیدن به استقلال و آزادی	دکترین	
۹	۵۸۱۰۰۴	خودکفایی صنعتی مهمترین مسئولیت و وظیفه شرعی	دکترین	
۱۰	۵۸۱۰۱۸	عزت و اقتدار کشور در پرتو خودکفایی	سیاست ها	خودکفایی صنعتی
۱۱	۵۹۱۱۲۶	محاصره اقتصادی، فرصتی برای خودکفایی	سیاست ها	
۱۲	۶۲۰۸۰۱	جهاد در راه خودکفایی کشور	دکترین	

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	مولفه
۱۳	۶۲۰۶۳۱	اتکال به خدا	دکترین	استقلال اقتصادی
۱۴	۵۹۱۱۲۲	خودباوری اقتصادی	سیاست ها	
۱۵	۶۰۱۱۲۱	قطع سلطه بیگانگان	هدایت	
۱۶	۵۹۰۹۱۷	قطع وابستگی از خارج	سیاست ها	
۱۷	۶۷۰۸۱۴	صبر و قناعت	سیاست ها	
۱۸	۶۷۰۹۰۲	نفی وابستگی و خودباختگی	سیاست ها	
۱۹	۵۹۱۰۲۵	تامین امنیت مالی و اقتصادی	پیاده سازی و اجرا	
۲۰	۵۸۱۰۰۵	نقش اصلاح فرهنگ و اقتصاد در استقلال کشور	برنامه ریزی	
استفاده مناسب از سلاح نفت	۵۸۰۸۱۷	اختیار نفت در دست خودمان	سیاست ها	
	۵۷۱۰۱۷	فروش نفت برای زدودن فقر	سیاست ها	
	۵۸۰۷۰۶	نقش مهم کارکنان صنعت نفت در انقلاب	سازماندهی	
	۶۱۰۳۰۹	نفت ، شریان حیات قدرتها در منطقه	سیاست ها	

جدول ۵. جدول مفاهیم و مولفه های بعد اقتصادی اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	مولفه
۱	۶۷۱۰۲۰	پاسداری از ذخایر خدادادی	اهداف	حفظ منابع ملی و ذخایر اصلی
۲	۶۳۰۳۰۷	نقش موثر مجلس در حل مشکلات اقتصادی	هماهنگی	
۳	۵۸۰۷۰۵	جلوگیری از غارت ذخایر کشور	پیاده سازی	
۴	۵۷۰۸۰۷	عدم تسلیم سرمایه ها و منابع ایران به بیگانگان	پیاده سازی	
۵	۵۹۰۹۱۷	قطع وابستگی به بیگانگان	دکترین	خودکفایی صنعتی
۶	۶۱۱۱۲۶	تشویق مردم و مسئولین به کار	هماهنگی	
۷	۶۷۱۰۲۰	مبارزه با رفاه طلبی و مصرف گرایی	برنامه ریزی	
۸	۵۸۱۰۰۳	خودکفایی تنها راه رسیدن به استقلال و آزادی	دکترین	
۹	۵۸۱۰۰۴	خودکفایی صنعتی مهمترین مسئولیت و وظیفه شرعی	دکترین	
۱۰	۵۸۱۰۱۸	عزت و اقتدار کشور در پرتو خودکفایی	سیاست ها	
۱۱	۵۹۱۱۲۶	محاصره اقتصادی ، فرصتی برای خودکفایی	سیاست ها	
۱۲	۶۲۰۸۰۱	جهاد در راه خودکفایی کشور	دکترین	
استقلال اقتصادی	۶۲۰۶۳۱	اتکال به خدا	دکترین	
	۵۹۱۱۲۲	خودباوری اقتصادی	سیاست ها	

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	موفه
۱۵	۶۰۱۱۲۱	قطع سلطه بیگانگان	هدایت	
۱۶	۵۹۰۹۱۷	قطع وابستگی از خارج	سیاست ها	
۱۷	۶۷۰۸۱۴	صبر و قناعت	سیاست ها	
۱۸	۶۷۰۹۰۲	نفی وابستگی و خودباختگی	سیاست ها	
۱۹	۵۹۱۰۲۵	تامین امنیت مالی و اقتصادی	پیاده سازی و اجرا	
۲۰	۵۸۱۰۰۵	نقش اصلاح فرهنگ و اقتصاد در استقلال کشور	برنامه ریزی	
استفاده مناسب از سلاح نفت	۵۸۰۸۱۷	اختیار نفت در دست خودمان	سیاست ها	
	۵۷۱۰۱۷	فروش نفت برای زدودن فقر	سیاست ها	
	۵۸۰۷۰۶	نقش مهم کارکنان صنعت نفت در انقلاب	سازماندهی	
	۶۱۰۳۰۹	نفت، شریان حیات قدرتها در منطقه	سیاست ها	

جدول ۶. جدول مفاهیم و مولفه‌های بعد فرهنگی اجتماعی اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	موفه
قدرت فرهنگی	۵۸۰۴۱۱	فرهنگ اسلام، فرهنگ مقتدر	دکترین	
	۵۹۰۲۳۰	فرهنگ مسلمین غنی ترین فرهنگ	دکترین	
	۵۷۱۰۱۸	مذهب و رهبر مذهبی	دکترین	
	۵۸۰۳۰۱	فرهنگ مهمترین عامل تباهی یا تعالی	دکترین	
استقلال فرهنگی	۵۸۰۳۲۱	توجه به تربیت جوانان	نظارت	
	۵۷۱۱۱۳	فرهنگ الهی جایگزین فرهنگ شرق و غرب	دکترین	
	۵۸۱۰۰۲	تحکیم همبستگی ملی	سازماندهی	
	۶۶۱۱۲۱	عدم انفصال از معنای الهی انقلاب	دکترین	
	۵۸۱۰۱۲	مقابله با از خودبیگانگی فرهنگی	پیاده سازی	
تحول فرهنگی	۵۸۰۳۰۱	دقت در تعلیم و تربیت انسانها	نظارت	
	۵۸۰۳۲۰	میزان نقش روحانیت در فرهنگ اسلامی	هدایت	
	۶۷۰۴۲۹	تلاش برای جذابیت فرهنگی	برنامه ریزی	
	۵۸۰۷۲۶	صدور فرهنگ انقلاب	برنامه ریزی	
	۵۹۰۲۱۲	ترویج و اشاعه فرهنگ ایثار و شهادت	اهداف	
	۵۸۰۱۲۹	خودباوری فرهنگی	دکترین	
دفاع فرهنگی	۶۰۱۰۰۷	تضمین استقلال جامعه	پیاده سازی	

ردیف	نشانگر	مفهوم	محورها	مولفه
۱۷	۶۷۰۴۲۹	احیای هویت مسلمین و محرومین جهان	اهداف	
۱۸	۶۶۰۵۰۶	انتقال تجربه انقلاب اسلامی به جهان	اهداف	
۱۹	۵۸۱۱۲۲	مقابله با تهاجم فرهنگی	پیاده سازی	

نتیجه گیری و پیشنهاد

نتیجه گیری

تحلیل گفتمان و بیانات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در رابطه با حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی از روش نظریه داده‌بنیاد استفاده شده است. در این تحقیق تمامی فرمایشات و مکتوبات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) در رابطه با حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی مورد مطالعه قرار گرفت. پس از مطالعه سطر به سطر فرمایشات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و انجام تحلیل گفتمان و استخراج داده‌ها، مقولات محوری و مفاهیم مربوط به هر یک از ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی - اجتماعی و علمی - فناوری با توجه به ۹ محور مدیریتی هدف، رهنامه، سیاست، برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و رهبری، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا و نظارت و ارزیابی استخراج شده‌اند که جهت تایید مولفه‌ها و مفاهیم، به جامعه خبرگی تحقیق ارجاع و داده‌های حاصل مورد تحلیل قرار گرفت که نتایج آن در قالب مقوله‌های محوری احصاء شده از منظر گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) ارائه گردید. نتایج تحقیق نشان داد که الگوی اقتدار دفاعی - امنیتی مبتنی بر گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) (در ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی - فرهنگی و علمی فناوری) دارای ۹ محور، ۲۲ مولفه و ۱۳۲ مفهوم می‌باشد.

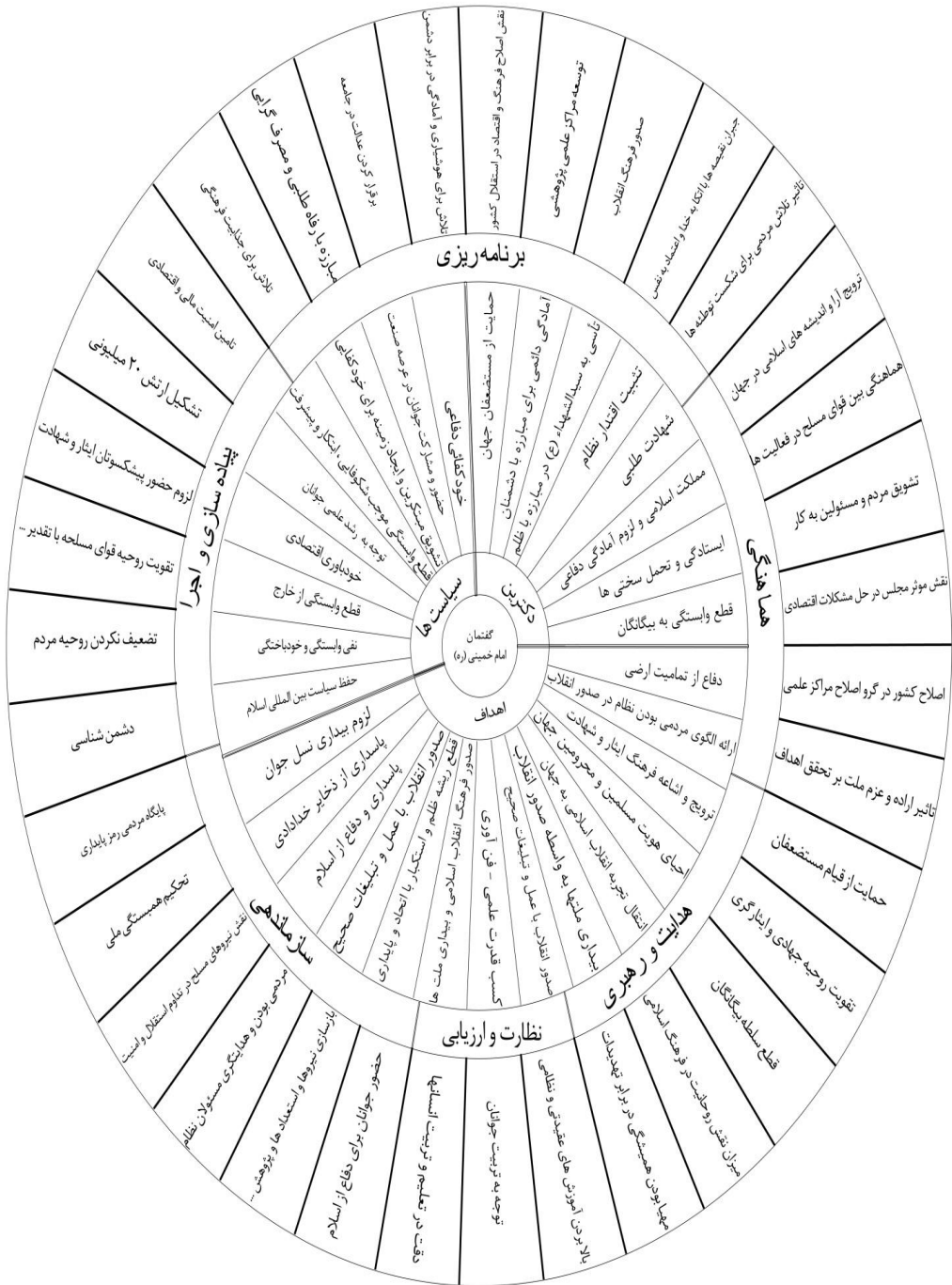
با توجه به مولفه‌های محوری احصاء شده در ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی - اجتماعی و علمی - فناوری از بیانات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) می‌توان میزان اهمیت مولفه‌ها را مشاهده نمود. بر این اساس مولفه‌های محوری "بینش فقهی"، "صدور انقلاب"، "مبارزه دائمی"، "دفاع از نظام"، "تقویت بنیه دفاعی"، "بسیج همگانی"، "حمایت از مبتکران"، "مبارزه با خودباختگی"، "استقلال اقتصادی"، "خودکفایی صنعتی" از پرتاکیدترین مولفه‌های محوری برشمرد که مورد تاکید حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) بوده و باید در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی بیشتر به آن توجه نمود. همچنین با توجه به تحلیل گفتمان از بیانات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) می‌توان دریافت که عموماً تاکید بر مسائل دفاعی، فرهنگی و حکومتی بوده و همواره برحاکمیت اسلام در همه امور تاکید شده است. سایر موارد همچون آگاهی و بیداری امت

فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، سال دوم، شماره ۵، بهار ۱۳۹۷

اسلامی، نترسیدن از دشمن و انزوای سیاسی نیروهای مسلح، مردمی کردن دفاع، امنیت پایدار، تبدیل تحریم‌ها به فرصت، حفظ منابع ملی و ذخایر اصلی، استفاده مناسب از سلاح نفت، قدرت فرهنگی، استقلال فرهنگی، تحول فرهنگی و دفاع فرهنگی. نتیجه تحقیق در شکل شماره ۲ به صورت شماتیک ارائه می‌گردد:

Archive of SID

شکل ۲. الگوی اقتدار دفاعی - امنیتی براساس گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)

پیشنهاد

۱- نتایج حاصل از یافته های پژوهش مبتنی بر تحلیل گفتمان انجام شده نشان می دهد در بعد نظامی مولفه دفاع از نظام و دفع تجاوز، تقویت بنیه دفاعی کشور، بسیج همگانی و مردمی کردن دفاع به عنوان مولفه های مهم محسوب می شوند. پیشنهاد می شود برای شکل گیری و اجرای گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) نسبت به تقویت این سه مولفه در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران اهتمام بیشتری شود.

۲- نتایج حاصل از یافته های پژوهش مبتنی بر تحلیل گفتمان انجام شده نشان می دهد در بعد سیاسی مولفه مبارزه دائمی با صدور انقلاب و بیداری امت اسلامی به عنوان دو مولفه مهم محسوب می شوند، پیشنهاد می شود در برنامه ها و طرح ریزی های راهبردی سیاست خارجی در مقابله با اقدامات رژیم های دیکتاتوری باید تلاش های مردمی کشورهای مسلمان در جهت رهایی از یوغ آنان حمایت همه جانبه به عمل آورد.

۳- نتایج حاصل از یافته های پژوهش مبتنی بر تحلیل گفتمان انجام شده نشان می دهد در بعد فرهنگی - اجتماعی مولفه های دفاع فرهنگی، کسب قدرت فرهنگی به عنوان دو مولفه مهم محسوب می شوند، بدین سبب پیشنهاد می شود که در برنامه های کلان راهبری فرهنگی کشور در آینده این مولفه ها به منظور توسعه انقلاب اسلامی به سایر نقاط جهان در برنامه های فرهنگی کشور قرار گیرد.

۴- نتایج حاصل از یافته های پژوهش مبتنی بر تحلیل گفتمان انجام شده، نشان می دهد در بعد علمی - فناوری، مولفه های حمایت از مبتکران، توسعه تحقیقات و پژوهش به عنوان دو مولفه مهم محسوب می شوند، بدین سبب پیشنهاد می شود با افزایش بودجه دفاعی کشور و توسعه صنایع نظامی بومی امکان افزایش قدرت دفاعی کشور تا رسیدن به نقطه بازدارندگی مطلوب فراهم گردد.

۵- نتایج حاصل از یافته های پژوهش مبتنی بر تحلیل گفتمان انجام شده نشان می دهد در بعد اقتصادی مولفه های خودکفایی صنعتی، اقتصاد مقاومتی به عنوان دو مولفه مهم محسوب می شوند، بدین سبب پیشنهاد می شود وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح در برنامه ریزی های کلان راهبردی نسبت به تقویت صنایع نظامی کشور با استفاده از امکانات بومی و رعایت استانداردها به عنوان یک راهبرد متکی بر گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) تا رسیدن به خودکفایی دفاعی زمینه تولید تجهیزات دفاعی را در داخل فراهم نماید.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

- قرآن کریم: ترجمه مهدی الهی قمشه ای
- امام خمینی (رحمه الله علیه)، صحیفه نور، چاپ سوم، جلد‌های ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۷، ۱۶، ۱۴، ۱۳.
- اخوان، پیمان؛ جعفری، مصطفی (۱۳۸۵). «نظریه‌پردازی و آزمایش نظریه‌ها در حوزه مدیریت دانش»، فصلنامه مدیریت فردا، شماره‌های ۱۶-۱۵.
- استراوس، آنسلم؛ کوربین، جولیت (۱۳۸۷). اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و شیوه‌ها، ترجمه بیوک محمدی، چاپ دوم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- جونز، والتر (۱۳۷۳). منطقی روابط بین‌الملل، ترجمه داود حیدری، تهران: دفتر مطالعات بین‌المللی.
- خلیلی‌شورینی، سیاوش (۱۳۸۹). روش‌های پژوهش آمیخته (با تأکید بر بومی‌سازی)، تهران: انتشارات یادواره کتاب.
- دلاور، علی (۱۳۸۵). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: انتشارات رشد.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۳). لغت‌نامه دهخدا، قم: انتشارات ارژمند.
- رستمی، محمود (۱۳۸۶). فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران: انتشارات دانشکده فرماندهی و ستاد آجا.
- رشیدزاده، فتح‌الله (۱۳۸۷). «توسعه و تحکیم قدرت و اقتدار نظامی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مدیریت نظامی، شماره ۳۳.
- سهرابی، محمد (۱۳۸۶). استراتژی دفاعی در اندیشه حضرت امام خمینی (ره)، تهران: انتشارات عروج.
- عالم، عبدالرحمان (۱۳۷۸). بنیادهای علم سیاست، تهران: نشر نی.
- کالینز، جان ام (۱۳۸۶). استراتژی بزرگ اصول و رویه‌ها، ترجمه کوروش بایندر، چاپ چهارم، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- منصوریان، یزدان (۱۳۸۶). «گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد»، ویژه‌نامه همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی، اصفهان: دانشگاه اصفهان.

(ب) منابع انگلیسی

- Neuman, Lawrence,(1977). social research methods :qualitative and quantitative approaches 3d. ed. Boston,Allyn and Bacon.
- Powell, R. (1999). “Recent trends in research: a methodological essay”, Library and Information Science Research, Vol. 21 No. 1, pp. 91-119.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Technique (2nd Edition), Sage, Newbury Park, London
- Weber Max, Economy and Society, (Los Angles : University Of Colifornia,1968.

Archive of SID

